

ДОКУМЕНТУВАННЯ ВИДАВАННЯ ВКЛАДІВ. РОСІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ БАНК. XVIII СТОЛІТТЯ

Висвітлено сучасне визначення поняття депозит (вклад). Окреслено основні факти створення Російського Державного Банку. Охарактеризовано всі основні етапи видачі вкладів з описом всіх необхідних документів. Розглянуто всі можливі варіанти проблемних ситуацій під час видачі вкладів, наприклад, якщо вкладник сам не міг звернутися в банк, або вкладником є особа не писемна. А також висвітлено документне супроводження таких ситуацій для правильного їх оформлення.

Ключові слова: Російська імперія, Російський Державний Банк, депозит, грошовий вклад, видача грошових вкладів, документне оформлення видавання вкладу.

Одним з найважливіших аспектів діяльності банків є залучення грошових коштів на депозити.

Актуальним визначення поняття депозит (вклад) на сучасному українському просторі є: кошти в готівковій або у безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті, які розміщені клієнтами на їх іменних рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору [2].

Історично депозитні функції банків полягали в тому, що вони надавали своїм клієнтам переважно послуги у вигляді зберігання золотих і срібних зливків та дорогоцінностей. Потім вони почали залучати грошові кошти клієнтів на спеціальні депозитні рахунки. Причому, якщо спочатку банки надавали депозитні послуги лише фізичним особам, то пізніше спектр банківського депозитного обслуговування поширився і на юридичних осіб.

Державний Банк – був центральним Банком в дореволюційній Росії. Заснований в 1860 році указом царя Олександра II на основі реорганізації Державного комерційного банку. Державний банк був найважливішою ланкою державної системи, органом проведення економічної політики уряду. Цей банк став центральним і найбільшим банком Російської імперії, основне завдання якого полягало в регулюванні грошового обігу в країні. Держбанку було надано право здійснювати облік векселів та інших термінових паперів, купівлю та продаж золота і срібла, отримання платежів за рахунок довіритель, прийом вкладів на зберігання, на поточний рахунок і для отримання відсотків, видачу позик (крім іпотечних), купівлю та продаж

процентних паперів за рахунок довіритель і за свій рахунок [1].

Основною умовою здійснення операцій банку було їх документування. Тому всі операції детально задокументовані з урахуванням потреб банку та клієнтів.

Вимога про повернення всього капіталу або частини, супроводжувалась пред'явленням книжки на внесені капітали, сучасним аналогом якої є ощадна книжка.

Сам вкладник, чи особа, яка його замінює, бажаючи отримати частину або всю суму, записану в книжці, віддавала книжку, оголошуючи скільки він має намір отримати. Для цього підписувалося «об'явлення о востребованіи» [4].

Оголошення складало ліву частину бланку, права сторона якого була призначена для розписки про отримання грошей. Для внесення записів у який відводилися місця Ці дві сторони ніколи не відділялися одна від одної, але склалися таким чином, щоб під час підписання правої сторони, одержувач не міг бачити ліву. Бланк заповнювався від руки.

Якщо вкладник не міг сам подати оголошення про затребування, то уповноважена ним особа мала пред'явити листа, підписаного самим вкладником, з поясненням: яку суму він бажає отримати, поточне місце проживання та місце, де він проживав, коли відкривав рахунок [4].

В проміжку часу між подачею оголошення та виплатою коштів, здійснювалося перевіряння автентичності підпису вкладника, проставленого в оголошенні або листі, з підписом його в Книзі Оголошень, якщо підписи абсолютно тотожний, то проставляється помітка Контролера, у випадку сумнівів помітка не ставилась.

На заміну книжки, яка у вкладника вилучається, йому видається «квитанція въ подаче об'явлення о востребованіи» квитанція про подачу оголошення на затребування, в якій зазначається: номер книжки, прізвище вкладника, сума, яку він вимагає, якщо повертається частина, або згадується про повернення всього капіталу, число і місяць подачі оголошення та число назначеного платежу [3].

За вимогами про повернення всього капіталу або частини, склалися відомості із зазначенням номера книжки, прізвища вкладника та суми.

Незмінним правилом, яке не допускає ніяких виключень, є звірення підпису вкладника на оголошенні про повернення капіталу з підписом в Книзі Оголошень, незалежно від суми [1].

У день або час, призначений для платежу, вкладник пред'являв квитанцію та отримує книжку, приготовану для платежу. Потім він ставив підпис на правій стороні бланку, тобто розписки. В ній також зазначалися номер книжки, прізвище вкладника, сума, призначена для видачі, словами та

цифрами, число та місяць платежу.

Після того як вкладник закінчував заповнювати розписку, документ розгортували та знову ж таки звіряли підписи на обох частинах документа, або з підписом в листі-дорученні, який додавався до квитанції. Якщо підписи повністю тотожні, вкладнику одразу ж видавалися кошти [4].

Якщо на оголошення на затребування не було помітки (позначки) Контролера, з приводу сумнівів в підписах, або ж на оголошенні і є позначка Контролера, але підпис на розписці не був схожим з підписом на оголошенні, то для вирішення сумніву, слід на основі інформації, записаної в Книзі Оголошень, задати декілька питань, які б могли виявити ідентичність особи вкладника, та допомогли б уникнути помилки або обману.

Коли вкладник не міг особисто прийти до банку, то особа уповноважена вкладником, мала пред'явити письмове доручення або загальну довіреність. В обох випадках повірений ставить підпис на оголошенні, до якого приєднували довіреність, не залежно від того чи згадувалось це в самому оголошенні.

Випадки не писемності клієнта також були передбачені. Якщо вклад такого клієнта не перевищував 100 рублів, для отримання грошей йому було достатньо відповісти на питання, які задавались йому на основі Книги Оголошень. Коли сума вкладу перевищувала 100 рублів, то крім опитування по Книзі Оголошень, вкладник мав пред'явити засвідчення особи від Поліції або Волостного начальства. Звісно були винятки із загальних правил, наприклад коли вкладник особисто відомий Директору або Управляючому Відділенням, в цьому разі навіть засвідчення особи пред'являти не потрібно було. В усіх випадках видачі вкладу не писемному, замість проставлення підписів за нього по сторонніми особами, процес видачі коштів засвідчується підписом Директора або Управляючого Відділенням [4].

Взагалі в Державному Банку, Конторах та Відділеннях в роботі по видачі вкладів при оцінці документів і доказів на право власності на капітал намагалися збалансувати небезпеку з боку співробітників Банку припуститися помилки та комфорт клієнтів, яких убезпечували від зайвих формальностей та ускладнень [1].

Виплата коштів записувалася до книжки словами та цифрами з обов'язковим підписом Касира. В цей час складалися «ведомости о платежахъ» (відомості про виплати), в яких відмічався номер книжки, прізвище вкладника та сума виплати. Ці відомості складалися окремо для видачі всього капіталу та видачі його частини.

Повністю виплачені книжки здавалися в архів [4].

Отже, у Російській імперії, до складу якої також входила значна територія сучасної України, в XVIII столітті склалася чітка схема роботи з

банківським документами, зокрема супроводження вкладів фізичних та юридичних осіб. Була передбачена робота з різними видами клієнтів, навіть з не писемними. Важлива увага приділялась безпеці та точності видачі вкладів, не допускаючи помилок і фальсифікацій, і як зі сторони працівників Банку, так і зі сторони клієнтів.

Список використаних джерел

1. *Банковая Энциклопедия. Коммерческие банки. История, современная организация и деятельность коммерческих банков на Западе. Русский Государственный Банк и его коммерческа деятельность* [Текст] / Под ред.. Л.Н. Яснопольского – К.: Типография 2-й Артели, Владимирская, 48, 1914. – Т. 1 – 415 с.
2. *Закон України "Про банки та банківську діяльність"* [Електроний ресурс] / Затв. постановою ВРУ № 2121-14 від 7.12.2000 – Режим доступа : [www. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14)
3. *Неболсин Г. П. Банки и другие кредитные установления в России* [Текст] / Г. П. Неболсин. – СПб.: Типография Е. Фишера, [1840]. – 290 с.
4. *Свод уставов Г. банка и Контор его, указов и инструкций об устройстве, делопроизводстве и отчетности контор и отделений Государственного банка* [Текст] : Сборник / Гос. Банк. – СПб: Типография Министерства путей Сообщения, Фонтанка, 99, 1884. – 372с.

Дано современное определение понятия депозит (вклад). Обозначены основные факты создания Российского Государственного Банка. Охарактеризованы все основные этапы выдачи вкладов с описанием всех необходимых документов. Рассмотрены все возможные варианты проблемных ситуаций при выдаче вкладов, например, если вкладчик сам не мог обратиться в банк, или вкладчиком является лицо неграмотная. А также отражено документационное сопровождение таких ситуаций для правильного их оформления.

Ключевые слова: *Российская империя, Российский Государственный Банк, депозит, денежный вклад, выдача денежных вкладов, документационное оформление выдачи вклада.*

The modern definition of deposit (deposit). The basic facts of the creation of the Russian State Bank. Characterized all the main stages of issuing deposits with descriptions of all required documents. Are considered all possible options problematic situations when issuing deposits, for example if the depositor himself could not apply to the bank or the depositor is illiterate person. Also highlighted documentary support for such situations their proper execution.

Keywords: *The Russian Empire, Russian State Bank, deposit, monetary deposit, issuance of deposits, documenting the issuance of deposit.*